

És sabut que també s'aplicà sovint a encloïments enreixats o embarrats on es portaven o recloïen persones: malalts, infants o presos, protegits així de caure dels mitjans de transport o privats de complir velleïtats d'escapada, i que també s'aplicà a feres i altres animals poderosos, a grups de presoners etc., reclusos en un buit del terrer que impedia llur evasió: possiblement l'acc. originària en llatí, si verament CAVEA fou derivat de l'arrel de CAVUS (qüestió controvertida entre etimòlegs i lexicòlegs de l'Antiguitat, i que en tot cas mereix resposta afirmativa pel que fa al sentiment lingüístic dels romans, i a les dades filològiques a partir almenys de l'era cristiana). En català aquesta acc. es documenta des de Desclot: la retirada per Panissars dels croats agressors comprenia el malalt «rey de França, que se'n portaven en huna gàbia de fust» (167d).

En altres textos de l'Edat Mj. tenim aquesta última mena d'accs., que no farà falta destriar: «en lo mercat / en va fitat, / pertot s'hi roba, / loc no s'i troba / per pollaceres / e vidrieres, / taules e gábies, / tendes e ràbies / ---», JRoig (*Spill*, 7493); «una molt gran ballesteria, la qual és en lo sobirà sostre, qui fo ja, per temps, enrexada, e per gàbia aparellada ---», doc. de Càller, de 1386 (*BABL* iv, 133). I tampoc no ens haurem d'aturar en les diverses accs. molt secundàries (que detalla *AlcM*, §§ 6-14), com ara la pròpia del Montseny, Cardener i Segarra, que el fa sinònim de *vediguer* 'pila que es fa amb la llata, quadrats, turades i altres pelats trets dels arbres, posant les peces a sotres perquè s'assequin' (*CostManc.* i, 136, 102).

L'evolució fonètica des de CAVEA no presenta dificultats; és, si fa no fa, ben normal: és sabut que CAESDEVÉ *ga-* àdhuc inicial, en un bon nombre de casos, en condicions que no escau ara detallar. Quant a la *-b- < v* és evolució que es pot qualificar de normal quan segueix *-i-*, tant en italià, com en les llengües romàniques del SO., i que sens dubte començà pertot amb un fenomen de geminació, *vi > vvi*, estat en què era ben natural el pas a *-bbi-*: el reforçament a què donava peu la geminació es traduïa alhora en un pas a l'articulació oclusiva; com ens ho confirma el cas del nostre germanisme ÒLIBA/òbila < *UWYILA*. I així ho constatem també en la pronúncia *gabbia* amb geminada, mantinguda fins avui en italià, i no sols en aquesta llengua sinó també en els parlars NO. del català occidental (*EntreDL* III, 39), on encara sona *gábbia*. Altrament hi ha pertot *-b-* (sovint àdhuc oclusiva) i no pas *-v-* en tots els parlars que distingeixen els dos sons, pertot a les Illes (fins eiv., PzCabr.), el valencià normal etc.

CAVEA fou heretat en forma fonètica normal, i amb caràcter més o menys durador, en totes les llengües romàniques: fr. *cage* (amb *ka-* servada per dissimilació primerenca de la palatalitat *ka-ǵ- > ka-ǵ-*), it. *gabbia*, cast. i port. antics *gàbia* etc.; en francès el diminutiu CAVEOLA aconseguí una difusió semàntica més ampla, ja en el fr. ant. *ja(i)ole*, més tardanament manllevat pel cast. i port. moderns (*DECH* JAULA). Sembla que també fou manllevat d'hora pel basc, on hi ha

kabi 'gàbia' en alguns parlars labortans (Uhlenbeck, *Vgl. Lautl. d. bk. dial.*), altrament apareix (*h*)*abi* però amb el sentit de 'niu', i la identificació entre els dos mots planteja problemes de caràcter més filològic que fonètic, sobre els quals ja formulo les oportunes reserves en el *DECH*. En l'acc. nàutica *gàbia* apareix no sols en it. i ibero-romànic sinó també en parlars aràbics (magrebins almenys), però allí és manlleu romànic recent. Tant d'això com de les qüestions referents al manlleu d'aquesta acc. d'unes llengües romàniques a les altres, ja parlo suficientment en el *DECH*: resumint es pot dir que és en català on es constata aquesta acc. en data més antiga, en it. només des del S. xiv, en castellà des del xv.

DERIV.: *Gabiada*. *Gabiaire* [Belv. 1803]; *gabier* [id.], *gabietà* [id.]. *Gabial* [Lab. 1839]; «un gran jardí a peu pla, ab ivernacles, umbràculs, *gabials*, bons caminals, millors vistes: y haurem de convenir en què Serra-Bruna era, y és, quelcom de bo», Mrn. Vayreda (*Sang Nova* I, xii, 85); «en una finestra s'hi veyà un *gabial* ab tortres, que somiquejavan de bon matí, al caure 'l dia, y en les demés hores que'ls hi venia la tristesa», EmVilanova (*J. Fl.* 1888, 133). *Gabiam*. *Gabiejár*.

Gabió [des de 1541] 'gàbia petita'; 'cove ple de terra que serveix per protegir trinxeres [*«gètrae»*, *DTO.* 1647; Lacav.] o per defensar d'avingudes fluvials' («el Milossà, còrrec, l'han desviat amb *gabiúns*», St. Andreu de Sureda, 1959); *gabionar*. *Gabiol* (?). *Engabiar* [Lacav., *DTO.* 175 «avem in caveam immittere»]; *engabiar la fusta* 'fer-ne un vediguer' (Vallès, Osona, Iluç.), *engabiar el pi* 'esporgar-lo només, en el pi, les branques grosses (després *besses*) sense tallar-les, per tal que l'arbre posi gruix però no alçada' (*CostManc.* i, 123), però V. més aviat *GUIAR*.

Engabiat subst. m. «las campanas --- en lo panell de desobre lo campanaret se hi guarniren las dos del rellotge, de hechura de escudellas o cimbalos, que antes guardaban guarnidas dintre de un *engabiat* de ferro, al cantó de la fachada de la iglésia», B. de Maldà (*Exc.*, p. 159); *engabiament* [Lacav.]; *engabiada*; *desengabiar*.

Del diminutiu llatí CAVEOLA provingueren descendents en diverses llengües i parlars romànics, en particular el fr. ant. *jaiole*, fr. mod. *geôle*, manllevat d'una banda per l'angl. *jail* 'presó' etc. (generalment grafiat *gail* o *gaol*), d'altra banda pel cast. i port. *jaula* 'gàbia'. En català també es perpetuà, si bé amb la difusió dels seus descendents cada cop més localitzada; sobretot amb la forma *cajola*, que ja trobem en el *Spill* de Castellbò, any 1518: «devalle a una serrete que ha nom la *cajola*, a hon travesse lo camí ---»; és probable que es tracti aquí més aviat d'un apel·latiu pur, que devia designar algun clotet o re clotxa de font etc., i que el notari prenia per nom propi del serrat en qüestió.

Continua en ús, avui, especialment en el Pirineu i pre-Pirineu: *kəžǵole* 'racó en una cinglera', 1934, 'lleixa entre dos cingles', 1935, Bagà («d'aquelles cajoles en diuen *Els Convents*»); s'estén igualment cap a l'Alt Urgellet (*Roc de les Cajoles*, St. Joan Fumat, 1964);